

Az operaszezon végén.

Írta Kern Aurél.

Az Operaház dolgát sikerült újra problémává tenni. Az utóbbi évek során a színházban sok baj és vizsontagság után végre bizonyos normális fejlődést láttunk: volt műsora, munkarendje, hitele, nivója és közönsége, a mikor egy szerencsétlen vezetés, mely csak személyes érdekeket ismert, a fejlődést megint egészen hibás irányba terelte. A művészi kérdések másodrendűekké váltak konok üzleti szempontok kedvéért, melyek még csak okos és hasznos üzleti szempontok sem voltak. A vezetőségnek nem lévén belső auktoritása, a személyzet fegyelme meglazult, mindenféle tekintély megingott, a becsvágy helyébe rideg számítás, megokolatlan és aránytalan fizetések hajszolása, nyílt és lapangó erőszak lépett, a kritika kezdett az állapotokkal foglalkozni, a parlament is megszólalt, a miniszter belátta, hogy baj van és ankétet hívott össze, az ankét nyilatkozott és sok megszívlelendő eszmét vetett fölszínre, megint az Operáról beszélt mindenki, sok rosszat mondtak és kevés jót, egyszóval — fölvetették újra az Opera problémáját, a minék régen nem kellene már problémának lennie.

A megoldás oly egyszerű volna. Ki kell küszöbölni a színház vezetéséből minden kérdést, mely nem szorosan a művészetre tartozik. A színházat korlátlan hatalommal művészember vezesse, mely fanatikus hittel lásson a magyar

királyi Operaház legfőbb föladatahoz, a magyar énekes művészet megalkotásához. Csak ez lehet a mi Operánk föladata, semmi más. Mi nem színházi vállalatot akarunk, hanem kulturintézetet. Ha ez egy milliónál többbe kerül, az még mindig nem akkora baj, mintha néhány ezer koronával olcsóbb költségvetéssel az Operaház szórakozóhellyé süllyed. Szórakoztató luxusintézetért, melynek a nemzeti művészetre hatása nincs, minden fillér szubvenció kidobott pénz. És ki kell már egyszer küszöbölni a köztudatból azt a végzetes tévedést, hogy a zene és az opera nemzetközi műfaj. Az hozzá nem értő emberek balhite, kik nem ismerik a modern zenedráma tendenciáit Wagner óta. Az opera ma már oly sajátosan nemzeti, oly szorosan a faji lélekhez simuló, a fajiságot hirdető művészet, hogy egyik legerősebb megnyilatkozása, propagandája, politikai fegyvere valamely faj kulturális erejének. Wagner és Verdi melódiáiban előbb harsant meg a német és az olasz egység gondolata, mint Bismarck és Cavour beszédeiben, és Verdi és Wagner harmóniai még akkor is elszakaszthatatlan láncsal fogják egymásba fűzni minden német és olasz lelkét, ha a politika egyszer diszharmóniát is vet e lelkek közé.

Sajnos, minálunk ezt meg nem értik s ezért nincsen, a ki komolyan ügyjen a zene és az opera nemzeti hivatásában. S ezért nem kéri számon a kormány az Operaház sáfárkodását azzal a szigorúsággal, melyet az ügy megérdemlne. Az intézetet mintegy átengedik porondnak, melyen különféle egyéni befolyások vívják

meg érdekes mérkőzéseiket. Végignézni ezeket eléggé mulatságos dolog. Hogy a küzdelemben a harmadik fél, a művészet a vesztes, az elvégre mellékes.

Az Operaház állapotai azért fajulnak el oly könnyen, mert az intézetnek nincs igazi ellenőrző közege. Másutt elsősorban a közönség az. Nálunk nincsen, mert az Operát voltaképpen soha sem tették a nagy közönség színházává, s mert egyáltalán nincsen művészi közvéleményünk, más kérdésben sem. Erre még fiatal s nem eléggé tudatos, önálló a főváros. Aztán az Opera nem is volt soha igazán a miénk. A nép ösztönösen érzi, mi az ő fajának a diadala és csak ezért lelkesedik igazán. A külföldit ünnepli, de csak percekre, pillanatokra. Tartós szimpatiákat az idevaló művészet teremt, tartós áramlatokat csak az idéz elő. Művészi közvéleményünk akkor lesz, ha megalakul a magunk művészete. Ellenőrzi a művészetet és egyszerűsít meg neki másutt a fejedelmek érdeklődése. A bajor, a szász udvar teite elsőrangúvá a münkheni és a drezdai Operát. A német császár el-eljár az udvari színházak próbáira s minden legcsekélyebb dologról informáltatja magát. A berlini intendatura dorotheenstrassei palotájában egyszerre csak berregni kezd egy különös hangú csengő s a titkos tanácsos ur szinte haptákba vágja magát a telefon előtt: legfelsőbb helyről kérdik, elfogadták-e ezt vagy amazt a darabot, mi lesz a műsor, megkötötték-e ezt vagy azt a szerződést... Egy-egy sikerült ária után Hempel Frida azonnal

megkapja a császári elismerést: Bravo, meine kleine Hoffpfeiferin! Párisban a parlament mutat nagyszzerű tájékozottságot színházi, speciálisan operai dolgokban. A budapestviták során aprólékos részletekérdéseket fejtegetnek meglepő szaktudással. És mily aggodalmasan örökődik minden francia ember azon, hogy a nagy Opera igazgatója, a hogy a színházi szerződés első pontja kívánja, vezesse az intézetet „avec la dignité et l'éclat qui conviennent au premier théâtre lyrique national“, azzal a méltósággal és fénnel, mely az első nemzeti énekes színházat megilleti! Mennyi súly, önérzet és a francia művészet mily határtalan megbecsülése van ebben az egy mondatban!

A mi körülményeink, sajnos, olyanok, hogy a magyar Opera egyelőre nem részesülhet sem ebben a megbecsülésben, sem ebben az ellenőrzésben. A tapsoló közönség estéről-estére ítél. Az irányokat, a törekvéseket, egész szezonok haladását vagy trespédését, a színvonal emelkedését vagy esését a napisajtón kívül csak az igazgató figyeli és mérlegeli. Az ő kezében van a jutalom és a büntetés. Ő nálunk egy személyben a művészi közvélemény, a fejedelmi érdeklődés, s a nemzet gáncsa vagy elismerése. Azért oly fontos nálunk az igazgató személye: jóformán ő képviseli az intézetet. Az ő elvei az intézet elvei, az ő hibái az intézet hibái.

Nem lehet operaházat tisztán adminisztratív szempontok szerint vezetni és nem lehet műsorf, művészi szellemet, művészi értéket feláldozni statisztikáknak és bevételi rubrikáknak. Ki törődik színházban a pontos aktakezeléssel, mikor az aktaszerűen fényesen fölter-

jesztett énekes rosszul énekel, a pompásan előirányzott dekoráció szálahalmasan fest a színpadon és a kasszaraportok impozáns számoszlopai nívóbeli süllyedést, hamis és megengedhetetlen népszerűség-hajszolást jelentenek? Nagyon tiszteljük és szeretjük Lehár kedves, fülbemászó muzsikáját, értjük és méltányoljuk a sikerét, de szabad-e hónapokon keresztül minden vasárnap a *Hercegekissasszony*-t adni, csak azért, hogy ennek az egy estnek a bevétele a hétköznapok sivárságát és gyöngé házait ellensúlyozza?

A kultuszminiszter belátta, hogy az Operát mindenekelőtt vissza kell adni a művészetnek és erre *Balling Mihályt* hozta ide, vezetőnek, reformernek, tisztogatónak. Állítólag azért választott külföldi, idegen embert, hogy őt semmiféle társadalmi vagy más reláció ne feszélyezze. *Balling* miniszterileg körülbástyázott helyről, személyi tekintet nélkül fog rendelkezni, fölemelni és sujtani, szerződteni és elbocsátani, elfogadni és visszautasítani. Nem fog ismerni senkit, nem fogja tehát befolyásolni senki. Vajjon ez az abszolút tájékozatlanság egy oly szövevényes, örvényes területen, mint a milyen az Opera, csakugyan kívánatos és üdvös-e, az mindenestre kérdéses dolog. Elmondtuk már véleményünket *Balling* úrról, most már csak akkor nyilatkozhatunk róla újból, ha pozitív működését lesz alkalmunk bírálni.

Egy szempontból azonban föltétlenül aggodalmasnak tartjuk *Balling* idejövetelét: a magyar énekstílus szempontjából. Ez most van nálunk kialakulóban. Nehezebb és komplikáltabb kérdés, mint a hogy a laikus hinné. Zene-

szerezők, fordítók, énekesek és énekmesterek egyaránt dolgoznak azon, hogy a zenei hangsúlyok, metrumok, betűkapcsolások, szókapcsolások, fonétikai sajátságok törvényeit meghatározzák és szabályokba foglalják. Az operett a maga jó magyar énekesseivel és színészeivel előbbre vitte: ugyyszólván kész, pompás frazeológiája, zenei hangsúlytörvénye van. A jó operettfordításoknak is nagy része van ebben. De az opera még mindig kísérletezik. A sok idegen nyelvbeli hatás, a sok kritikán aluli fordítás utját állja a helyes deklamáció kifejececsedésének. Mindazáltal tapasztalható már valamelyes javulás. Néha apró zenei engedmények árán szímagyar énekesek, élükön *Takáts Mihály* tiszta, gyönyörű dikciót alkottak. Mi történik már most, ha *Balling* dirigál és a kótához ragaszkodik még akkor is, ha vele a magyar szöveget keréketőri? Ha más, németes hangsúlyokat kíván? Kinek lesz igaza? Elkerülhetetlen surlódások, véleménykülönbségek magvát látjuk az idegen dirigens intézkedő jogában. Ezen a vonalon föltétlenül a magyar művészet lesz a vesztes.

Az elmúlt szezon eseményeiről a maguk idején elmondottuk véleményünket s ezeket mind újra felsorolni nem tartjuk szükségesnek. De meg kell emlékeznünk az évad két magyar ujdonságáról: *Rekai Nándor György barát*-járól és *Szabados Béla Bolond*-járól, melyeknek a pályafutásában ez a szezon nem jelentheti — hogy *Mészáros* igazgató szellemében beszéljek — az akták lezárását. A magyar művészet nevében kérünk itt perújítást egy ítélet ellen, melyet nem a hivatott fórum, a közönség, hanem hivatlanok önkénye, rövidlátása, rosszindulata

mondott ki. Az Operaház mindenféle baja és megrovásra méltó állapota közt talán a legsúlyosabb kritikát érdemli az a bánásmód, a hogy itt a magyar szerzőket kezelik. Még hozzá se fogtak egy darab betanulásához, már kimondják róla hallgatagon a szentenciát: bukás! És tanulják, próbálják az eredendő bűnnek ezzel a tudatával, kivonulnak csatát veszteni, vajjon minek a kedvéért? Beavatottak, a kik ismerik az operai ügykezelést, jól tudják a — statisztika kedvéért. A magyar szerzőt be kell nyújtani a minisztériumba — számnak. Rászolgálhattak erre a rendszerre az egykori magyar komponisták, abban az időben, mikor a magyar zeneszerző technika fejletlen volt, Erkelen kívül nem volt operairónk s elő kellett adni a silányabbat is, hogy egyáltalán legyen hazai ujdonság, de most, mikor valósággal virtuóz, a kor magaslatán álló komponista-nemzedékünk van, mikor válogathatunk egy csomó elsőrangú darabban, mikor igazán kitűnő darabok is kerültek színre: követeljük, hogy a magyar művészet megbecsülésében az Operaház vezetősége járjon elül.

Tudjuk, hogy a színházak miképpen készítik elő a sikert. Van annak módja. Ha az Opera nem tudja, vegyen leckét az operett-színházaktól. Ismerjük azt az erőt, a mi a személyzet szuggerálásában rejlik. A kedvet, a siker érzetét, a győzelem biztosságát a vezér adja meg. Meggyőződéssel, tüzzel, gyújtó szóval előre törni, diadalt hirdetni, vezéri tulajdonság és magyar virtus. Szégyenszemre megérhetjük, hogy Ballingban több lesz ebből a virtusból, mint eddigi magyar kollégáiban volt.